

HØJESTERETS DOM

afsagt onsdag den 21. august 2024

Sag BS-60316/2023-HJR
(2. afdeling)

A
(advokat Claus Bonnez, beskikket)

mod

Direktoratet for Kriminalforsorgen
og
Storstrøm Fængsel
(advokat Paw Fruerlund for begge)

I tidligere instanser er afsagt dom af Københavns Byret den 28. juni 2022 (BS-13152/2021-KBH) og af Østre Landsrets 21. afdeling den 30. maj 2023 (BS-26570/2022-OLR).

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Michael Reklings, Jan Schans Christensen, Jens Kruse Mikkelsen, Ole Hasselgaard og Julie Arnth Jørgensen.

Påstande

Appellanten, A, har gentaget sin påstand om, at de indstævnte, Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel, skal betale 75.000 kr. med procesrente fra den 31. marts 2021.

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel har påstået stadfæstelse.

Retsgrundlag

Straffuldbyrdeleslovens § 56 og § 57 lyder:

"§ 56

En indsat har ret til ukontrolleret brevveksling med justitsministeren, direktøren for kriminalforsorgen, domstolene, herunder Den Særlige Klageret, Procesbevillingsnævnet, anklagemyndigheden og politiet, Folketingets Ombudsmand, medlemmer af Folketinget, Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, Den Europæiske Torturkomité, FN's Menneskerettighedskommission, FN's Torturkomité og den advokat, der har været beskikket for eller valgt af den pågældende som forsvarer i den straffesag, der har ført til indsættelse i institutionen, eller i en verserende straffesag. Det samme gælder brevveksling i øvrigt med advokater, der i medfør af retsplejelovens § 733 er antaget af justitsministeren til at beskikkes som offentlige forsvarere.

Stk. 2. Justitsministeren fastsætter regler om ukontrolleret brevveksling, herunder om kontrol af afsenderens identitet. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om adgang til ukontrolleret brevveksling med andre enkeltpersoner eller danske, udenlandske eller internationale offentlige myndigheder.

§ 57

En indsat har, i det omfang det er praktisk muligt, ret til at føre telefonsamtaler.

Stk. 2. Adgangen til at føre telefonsamtaler kan nægtes, hvis dette findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, af hensyn til kriminalforsorgens indsats mod radikaliserings og ekstremisme, af hensyn til at forebygge kriminalitet eller af hensyn til beskyttelse af den forurettede ved lovovertrædelser.

Stk. 3. I lukkede institutioner optages, påhøres eller aflyttes telefonsamtalen uden retskendelse, medmindre dette ikke findes nødvendigt af de i stk. 2 nævnte hensyn. Såfremt samtalen optages, påhøres eller aflyttes, skal samtaleparterne forinden gøres bekendt hermed. Optagelser af telefonsamtaler slettes, senest 6 måneder efter at de er foretaget.

Stk. 4. Telefonsamtaler til og fra en indsat, som af politiet skønnes at indtage en ledende eller koordinerende rolle i en gruppe af personer, som tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, skal optages, påhøres eller aflyttes, medmindre det er åbenbart, at det ikke er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller af hensyn til at forebygge kriminalitet. Såfremt samtalen optages, påhøres eller aflyttes, skal samtaleparterne forinden gøres bekendt hermed. Optagelser af telefonsamtaler slettes, senest 6 måneder efter at de er foretaget.

Stk. 5. Telefonsamtaler til og fra en indsat, som er dømt for overtrædelse af en af de forbrydelser, der er nævnt i straffelovens 12. eller 13. kapitel, eller som kriminalforsorgen skønner at være radikaliseret, ekstremistisk eller i risiko for at blive det, skal optages, påhøres eller aflyttes, hvis dette skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, af hensyn til kriminalforsorgens indsats mod radikalisering og ekstremisme eller af hensyn til at forebygge kriminalitet.

Stk. 6. Telefonsamtaler med de i § 56, stk. 1, nævnte personer og myndigheder m.v. optages, påhøres eller aflyttes ikke.

Stk. 7. Justitsministeren kan fastsætte regler om gennemførelsen af de indsattes ret til at føre telefonsamtaler. Der kan endvidere fastsættes regler om optagelse af telefonsamtaler efter stk. 3-5 og om kontrol af optagelserne."

Straffuldbyrddelsesloven blev indført ved lov nr. 432 af 31. maj 2000. Lovforslaget, der blev fremsat den 8. december 1999 (Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, lovforslag nr. L 145), var baseret på Straffelovrådets betænkning nr. 1355/1998, der bl.a. byggede på betænkning nr. 1181/1989, hvori en arbejdsgruppe under Straffelovrådet havde forberedt et udkast til en lov om fuldbyrdelse af straf mv. I betænkning nr. 1181/1989 (bind 1), s. 126-127, er vedrørende straffuldbyrddelseslovens § 56, stk. 1, anført bl.a.:

"20.3.2. Vedrørende spørgsmålet om brevveksling med offentlige myndigheder mfl. har arbejdsgruppen nærmere overvejet afgrænsningen af den gruppe personer og myndigheder, som de indsatte ukontrolleret kan brevveksle med. Dette spørgsmål må vurderes på baggrund af de almindelige bestemmelser om indsattes adgang til brevveksling med omverdenen. Disse bestemmelser behandles nærmere nedenfor i kapitel 22, og som det der er anført, vil der i almindelighed være adgang til for institutionen at åbne breve til og fra den indsatte for at forhindre ind- eller uds mugling samt til under visse betingelser at gennemlæse og i særlige tilfælde tilbageholde sådanne breve. Reglerne om adgang til ukontrolleret brevveksling har på denne baggrund karakter af en "sikkerhedsventil", som skal skabe sikkerhed for, at den indsatte til en person eller myndighed uden for institutionen og eventuelt uden for kriminalforsorgen altid vil kunne klage over forholdene i institutionen eller over behandlingen af sin sag i det hele taget. De myndigheder og enkeltpersoner, som efter gældende ret er omfattet af bestemmelsen om ukontrolleret brevveksling, afspejler da også denne regels særlige karakter.

Vedrørende afgrænsningen af personer og myndigheder har arbejdsgruppen særlig drøftet spørgsmålet om afgrænsningen af de advokater, med hvem indsatte kan brevveksle ukontrolleret. Efter de gældende regler omfatter denne adgang som nævnt forsvareren i en verserende straffesag, forsvareren i den straffesag der har ført til indsættelsen i institutionen samt forsvareren i en verserende sag om prøveudskrivning fra forvaring. Under arbejdsgruppens drøftelser har der bl.a. været peget på, at indsatte fx i forbindelse med udarbejdelsen af en ansøgning om at søge straffesagen genoptaget ofte vil have ønske om en ny forsvarer. Bl.a. på denne baggrund er der fra medlemmer af arbejdsgruppen peget på det ønskelige i at lade principalt alle advokater være omfattet af bestemmelsen og subsidiært at lade alle sådanne advokater, der efter retsplejelovens § 733, stk. 1 er antaget af justitsministeren til at beskikkes som offentlige forsvarere, være omfattet af bestemmelsen.

Under arbejdsgruppens drøftelse af dette spørgsmål har der været overvejende tilslutning til den opfattelse, at reglernes særlige karakter og de myndigheder og enkeltpersoner, herunder Folketingets Ombudsmand, der i øvrigt foreslås omfattet af adgangen til ukontrolleret brevveksling, ikke på det foreliggende grundlag kan siges at føre til noget egentligt behov for at udvide reglerne til at omfatte flere advokater. Nogle medlemmer har endvidere peget på de praktiske vanskeligheder ved en sådan udvidelse af reglerne. På den anden side har man heller ikke fundet tilstrækkelig anledning til at udtale sig imod en udvidelse af bestemmelsen til at omfatte alle advokater, der er antaget af justitsministeren til at beskikkes som offentlige (beneficerede) forsvarere efter reglerne i retsplejelovens § 733, stk. 1.

Arbejdsgruppens forslag er derfor udfærdiget i overensstemmelse hermed. Arbejdsgruppen har i øvrigt ikke fundet det nødvendigt eller hensigtsmæssigt i en lovbestemmelse at opregne alle de myndigheder og enkeltpersoner, som den indsatte skal kunne brevveksle ukontrolleret med. I stedet foreslås en angivelse af visse myndigheder og enkeltpersoner i selve lovteksten suppleret af en bemyndigelse for justitsministeren til at fastsætte nærmere regler om adgang til ukontrolleret brevveksling med andre offentlige myndigheder eller enkeltpersoner. Der tilsigtes herved ingen indskrænkning af den gruppe af myndigheder og personer, der er omfattet af de gældende regler om adgang til ukontrolleret brevveksling. Det forudsættes endvidere, at der i overensstemmelse med gældende ret vil kunne fastsættes administrative regler, der tilsigter at skabe sikkerhed for, at breve omfattet af ordningen sendes til eller hidrører fra myndigheder og personer, der er omfattet af ordningen."

Af lovforslaget af 8. december 1999 (Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, lovforslag nr. L 145, s. 3785) fremgår af de specielle bemærkninger til § 56 bl.a.:

”Til § 56

...

I stk. 1 lovfæstes den indsattes adgang til ukontrolleret brevveksling med en række myndigheder og enkeltpersoner. Formålet med bestemmelsen er, at den indsatte til enhver tid skal have mulighed for at rette henvendelse til visse myndigheder mv. uden for institutionen og eventuelt tillige uden for kriminalforsorgen vedrørende forholdene i institutionen eller behandlingen af sin sag.

Bestemmelsen åbner bl.a. mulighed for ukontrolleret brevveksling med den samme kreds af advokater, som omfattes af lovforslagets § 51, stk. 2, og § 53, stk. 2, 3. pkt., om uoverværet besøg. Baggrunden herfor er bl.a. hensynet til at kunne imødekomme den indsattes eventuelle ønske om en ny forsvarer, f.eks. med henblik på udarbejdelse af en ansøgning om genoptagelse af den straffesag, der har ført til indsættelse i institutionen.

...

At brevvekslingen er ”ukontrolleret” indebærer, at institutionen er afskåret fra at åbne, gennemlæse og tilbageholde breve mellem den indsatte og den berørte myndighed eller enkeltperson.

Anvendelsen af ordet ”ukontrolleret” tilsigter dog ikke at udelukke, at institutionen som hidtil kan gennemlyse breve, hvis der af ordens- eller sikkerhedsmæssige grunde findes behov for det. Endvidere kan der i nogle tilfælde være tvivl om, hvorvidt breve til og fra den indsatte reelt er sendt fra eller sendes til de personer og myndigheder, der omfattes af adgangen til ukontrolleret brevveksling. Med henblik på sådanne tilfælde kan der i medfør af stk. 2, 1. pkt., som hidtil fastsættes regler til kontrol af afsenderens identitet f.eks. i form af, at institutionen retter henvendelse til vedkommende myndighed mv. eller tilbagesender brevet til den angivne afsender, jf. pkt. 5.7.3.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget.”

Ved ændring af straffuldbyrdelsesloven i 2012 blev § 57, stk. 6 (dengang § 57, stk. 4) indført, jf. lov nr. 113 af 3. februar 2012. Af de specielle bemærkninger til bestemmelsen (Folketingstidende 2011-12, tillæg A, lovforslag nr. L 9, s. 24) fremgår bl.a.:

”Bestemmelsen indebærer, at det udtrykkeligt kommer til at fremgå af lovtæksten, at den indsattes telefonsamtaler med forsvareren i en verse-ende straffesag og med andre, som den pågældende kan brevveksle u-kontrolleret med efter straffuldbyrdelseslovens § 56, stk. 1, ikke optages, påhøres eller aflyttes.”

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 lyder:

”Artikel 8

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.”

I dom af 19. oktober 2017 i sag 67482/14 (Lebois mod Bulgarien), der handlede om en varetægtsarrestant, som blev forhindret i at modtage besøg og foretage telefonopkald, udtalte Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at Menneskerettighedskonventionens artikel 8 ikke giver frihedsberøvede en ubetinget ret til at føre telefonsamtaler. En eventuel adgang til at føre telefonsamtaler kan begrænses, forudsat at betingelserne i artikel 8, stk. 2, er opfyldt. Af dommen fremgår bl.a.:

”61. Compliance with that obligation with regard to persons in custody bears some particularities, as any detention which is itself lawful and justified inevitably entails some limitations on their rights under Article 8 (...). Thus, when assessing compliance with the requirements of that provision with respect to their contacts with the outside world, regard must be had to the ordinary and reasonable requirements of imprisonment (...). Indeed, some restrictions of those contacts, such as limitations on the number and duration of visits, are not of themselves incompatible with Article 8 (...). The same goes for correspondence (...). As for telephone calls, Article 8 does not in itself guarantee such a right, especially if there exist adequate possibilities for written correspondence. If telephone facilities are, however, made available, they may, again in view of the ordinary and reasonable requirements of imprisonment, also be subject to restrictions (...).

62. All that said, any such restrictions constitute an interference with the detainee's rights under Article 8, and so must meet the requirements of its second paragraph (...). The above-mentioned considerations are simply factors to be taken into account in assessing whether the interference was "necessary in a democratic society" (...)."

Af Menneskerettighedsdomstolens dom af 9. april 2019 i sag 11236/09 (Altay mod Tyrkiet), som bl.a. angik en indsats kommunikation med sin advokat, fremgår bl.a.:

"49. As regards the right to confidential communication with a lawyer and whether it falls under the notion of "private life" within the meaning of Article 8 § 1 of the Convention, the Court reiterates that private life is a broad term not susceptible to exhaustive definition. Article 8 protects the right to personal development, whether in terms of personality or of personal autonomy, which is an important principle underlying the interpretation of the Article 8 guarantees. It encompasses the right for each individual to approach others in order to establish and develop relationships with them and with the outside world, that is, the right to a "private social life", and may include professional activities or activities taking place in a public context (...). There is, therefore, a zone of interaction of a person with others, even in a public context, which may fall within the scope of "private life" (...). The Court further considers that a person's communication with a lawyer in the context of legal assistance falls within the scope of private life since the purpose of such interaction is to allow an individual to make informed decisions about his or her life. More often than not, the information communicated to the lawyer involves intimate and personal matters or sensitive issues. It therefore follows that whether in the context of assistance for civil or criminal litigation or in the context of seeking general legal advice, individuals who consult a lawyer can reasonably expect that their communication is private and confidential.

50. Furthermore, the Court reiterates that it is clearly in the general interest that any person who wishes to consult a lawyer should be free to do so under conditions which favour full and uninhibited discussion. It is for this reason that the lawyer-client relationship is, in principle, privileged (...). The Court has previously held, in the context of Articles 8 and 6, that confidential communication with one's lawyer is protected by the Convention as an important safeguard of the right to defence (...), the Court stressed the importance of a prisoner's right to communicate with counsel out of earshot of the prison authorities in the context of Article 6 § 3 (c) of the Convention. In the Court's view, pris-

oners may feel inhibited in discussing with their lawyers in the presence of an official not only matters relating to pending litigation but also in reporting abuses they may be suffering through fear of retaliation. The Court further observes that the privilege of the lawyer-client relationship and the national authorities' obligation to ensure the privacy of communications between a prisoner and his or her chosen representative are among recognised international norms (see paragraphs 32-34 above).

51. As regards the content of the communication and the privilege accorded to the lawyer-client relationship in the context of persons deprived of their liberty, in *Campbell* the Court found no reason to distinguish between different categories of correspondence with lawyers which, whatever their purpose, concern matters of a private and confidential character (...). It noted in that connection that the borderline between correspondence concerning contemplated litigation and that of a general nature was especially difficult to draw and correspondence with a lawyer could concern matters which had little or nothing to do with litigation (...). The Court considers that this principle applies a fortiori to oral, face-to-face communication with a lawyer. It therefore follows that in principle oral communication, as well as correspondence between a lawyer and his or her client, is privileged under Article 8 of the Convention.

52. The Court recognises, however, that in spite of its importance, the right to confidential communication with a lawyer is not absolute but may be subject to restrictions. In order to ensure that the restrictions that are imposed do not curtail the right in question to such an extent as to impair its very essence and deprive it of its effectiveness, the Court must satisfy itself that they are foreseeable for those concerned and pursue a legitimate aim or aims under paragraph 2 of Article 8, and are "necessary in a democratic society", in the sense that they are proportionate to the aims sought to be achieved. The Court further notes that the margin of appreciation of the respondent State in the assessment of the permissible limits of interference with the privacy of consultation and communication with a lawyer is narrow in that only exceptional circumstances, such as to prevent the commission of serious crime or major breaches of prison safety and security, might justify the necessity of limitation of these rights. For instance, in the context of persons deprived of their liberty for terrorist activities, the Court has held that they cannot be excluded from the scope of the provisions of the Convention and the essence of their rights and freedoms recognised by the

latter must not be infringed; the national authorities can impose “legitimate restrictions” on them inasmuch as those restrictions are strictly necessary to protect society against violence (...).

...

56. Lastly, the Convention does not prohibit the imposition on lawyers of certain obligations likely to concern their relationships with their clients. This is the case in particular where credible evidence is found of the participation of a lawyer in an offence, or in connection with efforts to combat certain practices. On that account, however, it is vital to provide a strict framework for such measures, since lawyers occupy a vital position in the administration of justice and can, by virtue of their role as intermediary between litigants and the courts, be described as officers of the law (...).”

I dom af 17. december 2020 i sag 459/18 (Saber mod Norge), som bl.a. angik myndighedernes adgang til en indsats korrespondance med sin advokat, anførte Menneskerettighedsdomstolen bl.a.:

”51. Furthermore, the Court has acknowledged the importance of specific procedural guarantees when it comes to protecting the confidentiality of exchanges between lawyers and their clients and of LPP (see ...). It has emphasised that professional secrecy is the basis of the relationship of trust existing between a lawyer and his client and that the safeguarding of professional secrecy is in particular the corollary of the right of a lawyer’s client not to incriminate himself, which presupposes that the authorities seek to prove their case without resorting to evidence obtained through methods of coercion or oppression in defiance of the will of the “person charged” (...). However, in its case-law, the Court has distinguished between the question of whether Article 8 has been violated in respect of investigative measures and the question of possible ramifications of a finding to that effect on rights guaranteed under Article 6 (...). Moreover, the Court has stressed that it is clearly in the general interest that any person who wishes to consult a lawyer should be free to do so under conditions which favour full and uninhibited discussion and that it is for that reason that the lawyer-client relationship is, in principle, privileged. It has not limited that consideration to matters relating to pending litigation only and has emphasised that, whether in the context of assistance for civil or criminal litigation or in the context of seeking general legal advice, individuals who consult a lawyer can reasonably expect that their communication is private and confidential (see, for example, *Altay v. Turkey* (no. 2), no. 11236/06, §§ 49-51, 9 April 2019, and the references therein).”

Af Menneskerettighedsdomstolens dom af 20. juni 2024 i sag 8826/20 (Namazli mod Aserbajdsjan), der angik et fængsels rutinemæssige undersøgelse af en advokats dokumenter før og efter møder med en indsat, fremgår bl.a.:

“35. The Court also considers it necessary to reiterate the central role of the legal profession in the administration of justice and the maintenance of the rule of law. The freedom of lawyers to practise their profession without undue hindrance is an essential component of a democratic society and a necessary prerequisite for the effective enforcement of the provisions of the Convention, in particular the guarantees of fair trial and the right to personal security. Persecution or harassment of members of the legal profession thus strikes at the very heart of the Convention system (...).

36. Moreover, correspondence with lawyers, whether it concerns contemplated or pending proceedings or is of a general nature, is in principle privileged under Article 8 of the Convention. Its routine scrutiny, particularly by individuals or authorities who may have a direct interest in the subject matter contained therein, is not in keeping with the principles of confidentiality and professional privilege attaching to relations between a lawyer and his client (...).

37. The Convention does not prohibit the imposition on lawyers of certain obligations likely to concern their relationships with their clients. This is the case in particular where credible evidence is found of the participation of a lawyer in an offence, or in connection with efforts to combat certain practices. On that account, however, it is vital to provide a strict framework for such measures, since lawyers occupy a vital position in the administration of justice and can, by virtue of their role as intermediary between litigants and the courts, be described as officers of the law (...).”

Anbringender

A har vedrørende telefonsamtalerne med advokatfuldmægtig B anført navnlig, at kriminalforsorgens rutinemæssige optagelse af dem strider imod straffuldbyrdeleslovens § 57, stk. 3, og Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens artikel 8, eventuelt sammenholdt med artikel 14.

Storstrøm Fængsel var bekendt med, at samtalerne angik juridisk bistand vedrørende forholdene i fængslet, men han blev alligevel henvist til den såkaldte korttelefon, hvor samtaler ifølge kriminalforsorgen altid optages.

Ordlyden af straffuldbyrdeleslovens § 57, stk. 3, giver ikke hjemmel til altid at optage indsattes telefonsamtaler fra lukkede institutioner.

Der foreligger en konflikt mellem lovens ordlyd, som forudsætter, at der foretages en konkret vurdering af, om samtalerne skal optages, og lovforarbejderne, som siger, at opkald fra korttelefonen altid optages. Det er imidlertid almindeligt antaget, at en klar lovregel har retskildemæssig forrang over lovforarbejder.

Det følger af Menneskerettighedskonventionens artikel 8, at indgreb i privatliv og korrespondance skal ske i overensstemmelse med loven. Kravene i Menneskerettighedskonventionens artikel 8 lempes ikke af, at samtalerne muligvis alene blev optaget og ikke aflyttet. Det er ikke en betingelse for overtrædelse af artikel 8, at myndighederne faktisk har gjort sig bekendt med indholdet af kommunikationen.

Menneskerettighedsdomstolen har fastslået, at indsattes kommunikation med en ikke-advokat om en påtænkt klage til Menneskerettighedsdomstolen nyder samme beskyttelse som kommunikation med en advokat, jf. eksempelvis dom af 10. juni 2010 i sag 1555/04 (Zakharkin mod Rusland). Kommunikation mellem en indsat og andre juridiske rådgivere end forsvarsadvokater og andre personer med en advokatbestalling er også fortrolig, og indgreb i kommunikationen skal være konkret begrundet, jf. eksempelvis Menneskerettighedsdomstolens dom af 25. marts 1992 i sag 13590/88 (Campbell mod Det Forenede Kongerige) og dom af 29. januar 2002 i sag 37328/97 (A.B. mod Holland). Indsatte har således også krav på fortrolig kommunikation med advokatfuldmægtige.

Efter de nugældende danske regler har indsatte i danske lukkede fængsler ikke ubetinget ret til fortrolig kommunikation med deres rådgiver, hvis vedkommende ikke er en forsvarsadvokat omfattet af straffuldbyrdelseslovens § 56, stk. 1, jf. § 57, stk. 6.

Der er ikke et sagligt behov for at betinge indsattes adgang til fortrolig juridisk rådgivning af rådgiverens juridiske speciale, eller af om rådgiveren har repræsenteret den indsatte i en straffesag. Derfor er Menneskerettighedskonventionens artikel 14 om forbud mod usaglig diskrimination, jf. artikel 8, overtrådt.

Menneskerettighedsdomstolens praksis viser, at alle former for rutinemæssig overvågning af indsattes kommunikation strider imod Menneskerettighedskonventionens artikel 8. Dette gælder, uanset om der er tale om skriftlig eller telefonisk kommunikation, og uanset hvem der kommunikerer med. Er reglerne uklare, eller kan myndighederne ikke godtgøre, at indgrebet er nødvendigt i et demokratisk samfund, statuerer Menneskerettighedsdomstolen krænkelse af artikel 8. Begrundelseskravet skærpes, når samtalepartneren er en juridisk rådgiver, særligt når rådgivningen angår klager over fængselsmyndighederne.

Vedrørende fængselsforholdene har A anført navnlig, at han blev påført unødigt lidelse ved ikke at blive placeret i en åben institution, selv om han har Aspergers syndrom og kriminalforsorgens psykiater anbefalede afsoning under mere lempelige forhold og helst på pensionslignende vilkår. Han var i mere end et år "frivilligt" udelukket fra fællesskab, fordi han ikke kunne tåle støjen på afdelingen. Udlevering af høreværn kunne muligvis have lindret hans lidelser, men dette blev han nægtet.

Der er en omfattende praksis fra Menneskerettighedsdomstolen, som viser, at udelukkelse fra fællesskab kan udgøre en krænkelse af artikel 3 eller eventuelt artikel 8, også selv om udelukkelsen er frivillig. Efter denne praksis skal de forhold, der begrundes, at den indsatte tilbydes "frivillig" udelukkelse fra fællesskab, søges løst på andre måder.

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel har anført navnlig, at optagelserne af As telefonsamtaler med advokatfuldmægtig B skete i overensstemmelse med dansk ret og mangeårig praksis vedrørende korttelefonordningen.

Ifølge straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 6, optages, påhøres eller aflyttes samtaler med de i § 56, stk. 1, nævnte personer og myndigheder ikke.

I medfør af § 57, stk. 7, er der udstedt bekendtgørelse om adgang til at telefonere for indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (telefonbekendtgørelsen). Det følger af bekendtgørelsens § 6, stk. 6, og § 14, stk. 2, at telefonsamtaler med en advokat, der er beskikket for eller valgt af den indsatte som forsvarer i en verserende sag om prøveudskrivning fra forvaring, ikke optages, påhøres eller aflyttes. Det er disse personer, som kan føre samtaler med indsatte via advokattelefonen, og disse samtaler optages, påhøres eller aflyttes ikke.

I kriminalforsorgens lukkede institutioner er udgangspunktet, at telefonsamtaler, som ikke foregår via advokattelefonen, optages, påhøres eller aflyttes uden retskendelse, medmindre dette ikke findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, af hensyn til kriminalforsorgens indsats mod radikalisering og ekstremisme, af hensyn til at forebygge kriminalitet eller af hensyn til beskyttelse af den forurettede ved lovovertrædelsen, jf. straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 3.

Dette foregår ved, at den indsatte får en generel tilladelse til at telefonere med op til 10 telefonindehavere, som hver især forinden skal godkendes, jf. telefonbekendtgørelsens § 13. Disse samtaler optages med henblik på senere mulig kontrol, jf. § 14. Optagelserne kan efterfølgende aflyttes, men langt størstedelen

af alle samtalerne aflyttes aldrig, men slettes. Denne ordning kaldes korttelefonen og udgør en mangeårig praksis, som også fremgik af den første telefonbekendtgørelse fra 2001.

Den udtrykkelige lovhjemmel til at optage telefonsamtaler blev først indsat i straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 3, i 2012. Lovændringen havde alene til formål at præcisere i lovteksten, at fængsler i tillæg til at påhøre og aflytte samtaler også lovligt fortsat kunne optage telefonsamtaler. Det fremgår af lovforslagets bemærkninger, at det ikke havde til formål at ændre praksis vedrørende korttelefonordningen.

Alle samtaler, som foretages på korttelefonordningen, optages således med hjemmel i straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 3, og den nugældende telefonbekendtgørelses § 13 og § 14. Henvisningen i straffuldbyrdelseslovens § 57, stk. 3, til stk. 2, ændrer ikke på, at telefonsamtaler under korttelefonordningen altid optages med henblik på mulig senere aflytning uden en forudgående vurdering af, om senere aflytning ikke findes nødvendigt af de i stk. 2 nævnte grunde. De påhøres dog ikke. Såfremt den indsatte eller opkaldsmotageren ønsker en konkret vurdering for det enkelte opkald, kan der anmodes om dette.

Det er ubestridt, at der er sket optagelse af As telefonsamtaler med advokatfuldmægtig B, men det bestrides som udokumenteret, at der er sket aflytning af samtalerne.

B var ikke omfattet af personkredsen i straffuldbyrdelseslovens § 56, stk. 1, og var dermed ikke omfattet af retten til ukontrollerede telefonsamtaler, jf. § 57, stk. 6.

B blev i stedet på As foranledning tilknyttet korttelefonordningen og samtykkede til kontrol med de førte samtaler. Samtalerne blev derfor optaget i overensstemmelse med § 57, stk. 3, og telefonbekendtgørelsens § 13 og § 14. Derfor skulle spørgsmålet om optagelse af samtalen ikke konkret godkendes forud for hver enkelt samtale. Hvis A og B ønskede en konkret vurdering af behovet for at optage de enkelte samtaler, kunne dette være sket.

Optagelserne skete i overensstemmelse med praksis fra Menneskerettighedsdomstolen eller i hvert fald ikke i strid med hverken Menneskerettighedskonventionens ordlyd eller Menneskerettighedsdomstolens praksis. Der foreligger ikke direkte sammenlignelig praksis fra Menneskerettighedsdomstolen angående optagelse af samtaler med henblik på adgang til efterfølgende kontrol. Derfor må der være en bred skønsmargin for lovgiver og for kriminalforsorgens administration af reglerne.

Det følger af straffuldbyrdelsesloven, at indsattes brevveksling og telefonsamtaler med deres (potentielle) forsvarsadvokater nyder særlig beskyttelse, hvilket også stemmer med praksis fra Menneskerettighedsdomstolen.

Det følger endvidere af Menneskerettighedsdomstolens praksis, at fængselsmyndighedernes rutinemæssige gennemgang og åbning af breve, der udveksles mellem en indsat og dennes advokat, kan udgøre en krænkelse af den indsattes menneskerettigheder. Denne praksis adskiller sig imidlertid fra nærværende sag, både derved at der ikke er sket aflytning, hvilket må svare til åbning og gennemgang af breve, og ved at As advokat og advokatfuldmægtig B ikke er eller har været forsvarsadvokat for A og desuden ikke er beneficerede forsvarere.

As afsoningsforhold udgør ikke en krænkelse af Menneskerettighedskonventionens artikel 3 eller artikel 8. De indstævnte har på ethvert tidspunkt varetaget hensynet til As helbred i relevant omfang under afsoningen.

De forhold, som A har påberåbt sig, og som i flere tilfælde er udokumenterede, udgør ikke krænkelse af hans menneskerettigheder. Det udgjorde heller ikke en krænkelse af hans menneskerettigheder, at han under afsoningen ikke blev anbragt i pension i henhold til straffuldbyrdelseslovens § 78, eftersom han ikke opfyldte betingelserne herfor, og da det på alle tidspunkter var den lægelige vurdering, at der ikke var noget lægefagligt til hinder for hans afsoning i Storstrøm Fængsel.

Højesterets begrundelse og resultat

Sagens baggrund og problemstillinger

Under afsoning af en straf på fængsel i 4 år blev A overført til lukket afdeling i Storstrøm Fængsel. I fængslet havde han adskillige telefonsamtaler med advokatfuldmægtig B. Samtalerne, som fængslet optog, drejede sig bl.a. om, at A ønskede at klage over afsoningsforholdene.

For Højesteret er sagens hovedspørgsmål, om fængslets optagelse af telefonsamtalerne udgør en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8. Derudover angår sagen, om A afsonede under forhold, der udgør en krænkelse af konventionens artikel 3 eller artikel 8.

Optagelse af telefonsamtaler

Efter Menneskerettighedskonventionens artikel 8 har enhver ret til bl.a. privatliv og korrespondance. Efter artikel 8, stk. 2, må staten ikke gøre indgreb heri, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at

beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis indebærer retten til privatliv og korrespondance efter artikel 8, at frihedsberøvede har ret til fuld og uhindret adgang til at konsultere en advokat i fortrolighed. Dette gælder ikke kun i forhold til advokater i verserende retssager eller i påtænkte civil- eller strafferetlige sager, men også al anden advokatbistand, jf. bl.a. Menneskerettighedsdomstolens dom af 9. april 2019 i sag 11236/09 (Altay mod Tyrkiet), præmis 50-51, dom af 17. december 2020 i sag 459/18 (Saber mod Norge), præmis 51, og dom af 20. juni 2024 i sag 8826/20 (Namazli mod Aserbajdsjan), præmis 35-36.

Ifølge Menneskerettighedsdomstolens praksis er optagelse af en frihedsberøvetes telefonsamtaler et indgreb i retten til privatliv og korrespondance efter artikel 8, stk. 1. Indgrebet skal derfor opfylde kravene i artikel 8, stk. 2, jf. bl.a. Menneskerettighedsdomstolens dom af 19. oktober 2017 i sag 67482/14 (Lebois mod Bulgarien), præmis 61-62, og dom af 9. april 2019 i sag 11236/09 (Altay mod Tyrkiet), præmis 49.

Menneskerettighedsdomstolen har med hensyn til frihedsberøvede fastslået, at nationalstaterne har en snæver skønsmargin vedrørende indgreb i fortroligheden mellem den frihedsberøvede og dennes advokat. Et sådant indgreb i fortroligheden kan kun ske under ekstraordinære omstændigheder ("exceptional circumstances"), såsom for at forhindre alvorlig kriminalitet eller væsentlige brud på fængselssikkerheden, jf. dom af 9. april 2019 i sag 11236/09 (Altay mod Tyrkiet), præmis 52 og 56, og dom af 20. juni 2024 i sag 8826/20 (Namazli mod Aserbajdsjan), præmis 37.

Straffuldbyrdeleslovens § 56, stk. 1, og § 57, stk. 6, jf. stk. 1, indeholder regler om en indsats adgang til ukontrolleret brevveksling og fortrolige telefonsamtaler med en forsvarer.

Efter § 56, stk. 1, har en indsat ret til ukontrolleret brevveksling med den advokat, der har været beskikket for eller er valgt af den pågældende som forsvarer i den straffesag, der har ført til indsættelse i institutionen, og den advokat, der er beskikket for eller valgt af pågældende som forsvarer i en verserende straffesag. Tilsvarende gælder for alle advokater, der i medfør af retsplejelovens § 733 er antaget af justitsministeren til at beskikkes som offentlige forsvarere (beneficerede forsvarere).

Efter straffuldbyrdeleslovens § 57, stk. 1, har en indsat, i det omfang det er praktisk muligt, ret til at føre telefonsamtaler.

Efter § 57, stk. 6, optages, påhøres eller aflyttes telefonsamtaler med de i § 56, stk. 1, nævnte personer ikke.

Højesteret finder, at straffuldbyrdeleslovens regler om en indsats adgang til fortrolig kommunikation med en advokat, jf. lovens § 56, stk. 1, og § 57, stk. 6, jf. stk. 1, skal fortolkes i lyset af Danmarks internationale forpligtelser, jf. Menneskerettighedskonventionens artikel 8.

Som anført optog Storstrøm Fængsel telefonsamtalerne mellem A og advokatfuldmægtig B. Der er ikke grundlag for at fastslå, at samtalerne er blevet aflyttet.

Højesteret lægger til grund, at fængslet var bekendt med Bs stilling som advokatfuldmægtig, og at han var juridisk rådgiver for A. Højesteret lægger endvidere til grund, at fængslet afslog at undlade at optage telefonsamtalerne, fordi advokatfuldmægtig B efter fængslets opfattelse ikke var omfattet af straffuldbyrdeleslovens § 56, stk. 1, jf. § 57, stk. 6.

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel har ikke gjort gældende, at der forelå ekstraordinære omstændigheder ("exceptional circumstances"), som gjorde det nødvendigt at optage telefonsamtalerne.

På denne baggrund finder Højesteret, at A havde krav på, at hans telefonsamtaler med advokatfuldmægtig B ikke blev optaget, jf. straffuldbyrdeleslovens § 56, stk. 1, og § 57, stk. 6, jf. stk. 1, således som disse bestemmelser skal fortolkes i lyset af Menneskerettighedskonventionens artikel 8. Optagelserne er derfor sket i strid med artikel 8.

Afsoningsforholdene

Efter Menneskerettighedskonventionens artikel 3 må ingen underkastes lidelse eller nedværdigende behandling.

For at forholdene under en frihedsberøvelse udgør en krænkelse af artikel 3, skal den frihedsberøvede efter Menneskerettighedsdomstolens praksis være udsat for lidelse eller nedværdigende behandling, som overskrider det, der uundgåeligt er forbundet med frihedsberøvelsen.

Under afsoningen havde A adgang til fællesskab med andre indsatte, men han valgte i ca. 1 år at lade sig udelukke fra fællesskabet med henvisning til, at han har Aspergers syndrom og ikke kan tåle støj. Han blev af fængslet tilbudt ørepropper for at skærme mod støjen, men fik med henvisning til sikkerhedsmæssige hensyn ikke tilladelse til andet høreværn. Han blev under afsoningen tilset af en læge ca. to gange månedligt og blev derudover flere gange tilset af fæng-

slets psykiater. Der blev under afsoningen ikke fundet lægefaglig indikation for, at han af helbredsmæssige årsager ikke kunne afsone i en lukket institution.

Højesteret finder, at de forhold, som A har afsonet under, ikke udgør en krænkelse af Menneskerettighedskonventionens artikel 3 eller artikel 8.

Godtgørelse

Højesteret finder, at A har krav på en godtgørelse for fængslets uberettigede optagelse af telefonsamtalerne, jf. princippet i erstatningsansvarslovens § 26 sammenholdt med Menneskerettighedskonventionens artikel 13 og 41.

Efter en samlet vurdering af krænkelseernes karakter og omstændighederne i øvrigt finder Højesteret, at godtgørelsen passende kan fastsættes til 10.000 kr.

Konklusion og sagsomkostninger

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel skal betale 10.000 kr. til A.

Da A har fået medhold i, at optagelse af telefonsamtalerne var uberettiget, som for Højesteret er hovedspørgsmålet, skal Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel betale sagsomkostninger for Højesteret med i alt 44.000 kr. til A. Heraf er 40.000 kr. til dækning af advokatudgift og 4.000 kr. til dækning af retsafgift.

Sagsomkostningsbeløbet skal indbetales til Højesteret, der efter dækning af udgifterne til fri proces afregner med retshjælpsforsikringen.

Ingen part skal betale sagsomkostninger til den anden part for byret eller landsret. Højesteret har herved lagt vægt på, at spørgsmålet om afsoningsforholdene udgjorde en væsentlig del af sagen i byretten og landsretten.

THI KENDES FOR RET:

Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel skal solidarisk til A betale i alt 10.000 kr. med procesrente fra den 31. marts 2021.

I sagsomkostninger for Højesteret skal Direktoratet for Kriminalforsorgen og Storstrøm Fængsel solidarisk betale i alt 44.000 kr., som indbetales til Højesteret.

Ingen part skal betale sagsomkostninger for byret og landsret til den anden part.

De idømte beløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.

Sagsomkostningsbeløbet forrentes efter rentelovens § 8 a.